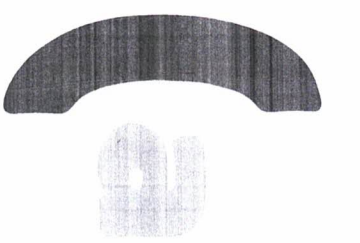

NAKLADATELSTVÍ
P A S E K A
PRAHA - LITOMYŠL
2002

USPOŘÁDALI
WALTER KOSCHMAL
MAREK NEKULA
JOACHIM ROGALL

ČEŠI NĚMCI

Dějiny – kultura – politika

Praha 2002

2

Pozoruhodné je, že v r. 1991 při sčítání obyvatelstva, v němž poprvé bylo možno deklarovat vedle národnosti české i národnost moravskou, se nicméně k takové národnosti přihlásilo téměř jeden a půl milionu obyvatel. O nevyzpytatelnosti pramenů i projevu moravanských pocitů svědčí tato poznámka zcela na okraj: ačkoliv většina z tzv. vlájkonošů, tedy nejméně kultivované části sportovních fanoušků, neví o dějinách velkomoravských nic, přesto zařazují při utkáních se soupeři z Čech do jinak jednotlivého sortimentu svých vulgárních pokřiků heslo „Velká Morava!“

Vzhledem k tomu, že Česká republika nyní směřuje k vnitřnímu uspořádání nikoliv zemskému, nýbrž regionálnímu, závisí hodně na kvalitě této proměny, zda bude moravanství ve své materiální i duchovní dimenzi transformováno a uspokojeno, nebo zda se petrifikují rezidua, z nichž pak mohou znovu a znovu vyšlehat plameny extremismu. To, že na další osud moravsko-českých vztahů bude mít významný vliv i včleňování České republiky do Evropské unie, je nepochybné, ale úvahy o tom by asi příliš předběhly svou dobou.

František Mezihorák

Bavoráci a Prusáci

Bavorsko a Prusko jsou názvy dvou zemí v dějinách Německa velmi významných, obývaných Bavori a Prusy.

Těžším následujících úvah nebudou ani obě bývalá vévodství, pozdější království či ještě později země Německé říše, nýbrž lidé, označovaní jako „Bavori“ a „Prusové“. U „Prusů“ je chybné chápání pojmu vyloučeno, protože stáť se jménem „Prusko“ už neexistuje více než půl století. Zato Svobodný stát Bavorsko bezesporu existuje. Aby bylo zřejmé, že není řeč o dnešní spolkové zemi Bavorsko, nýbrž o kmeni Bajuvarů či Bavorů, používá se v němčině místo obvyklého psaní *s ay* (Bayern) historický tvar *s ai* (Baiern), jak je tomu zvykem v etnografii a jazykovědě.

Budeme sledovat problémy, které vznikají, když se názvy obou zemí i národu stanou šablonovitými nálepkami, v nichž se jistě charakterové vlastnosti Němců žijících na severu či na jihu objevují ve zkarikované podobě: tedy jako stereotypy „Bavoráka“ a „Prusáka“.

Úvodem krátký náčrt dějin jmenovaných politických útvarů. Starý sídelní prostor Bavorů zahrnuje přibližně území dnešních správních celků Horní Bavorsko, Dolní Bavorsko a Horní Falc, jež se společně označují jako „Staré Bavorsko“ (Altbaiern). Považuje se za prokázané, že v případě předků sta-

řích Bavorů se nejednalo o jednotný germánský kmen, jak tomu bylo například u Alemánů, Durynků, Sasů a dalších. Severně od Alp se ke konci stéholetí národu usadily různé etnické skupiny – Germáni, Románi, Keltové a další. Tato „banda ochlastů z rozprášených zbytků“ (jak předky Bavorů žertem nazval jeden historik) splýnula v novou jednotu. Již v 6. století se objevuje bavorské kmenové vévodství. Od té doby – tedy více než půlručního jevuje bavorské kmenové vévodství. Od té doby – tedy více než půlručního tisíciletí – existoval bavorský stát, jehož teritoriální rozloha se ovšem měnila. Tvrzení, že Bavorsko (Baiern/Bayern) je jedním z nejstarších stávajících států v Evropě, nepostrádá tedy věcné zdůvodnění. Jádro země tvoří tzv. Staré Bavorsko. Odsud proběhla před 1000 lety kolonizace i christianizace jihovýchodním směrem, na území pozdějšího Rakouska. Staré kmenové vévodství se ve vrcholném středověku proměnilo ve vévodství Wittelsbachů a povýšilo později na kurfiřtství. Od r. 1805 do r. 1918 bylo Bavorsko královstvím. V této době se prosadilo v německé podobě jména psaní *s y* (Bayern). Po 2. světové válce patřilo Bavorsko do americké okupační zóny, v r. 1949 se stalo jednou ze zemí Německé spolkové republiky. Dnešní Svobodný stát Bavorsko zahrnuje vedle Starého Bavorska tři správní celky ve Francích a Bavorské Švábsko a dosahuje tak velikosti původního království – po odečtení rozlohy Rýnské Falce, která tehdy k Bavorsku patřila.

Jméno „Prusko“ odkazuje k baltickému kmenu Pruzzi, který se zmiňuje v 10. století. Poté, co Hohenzollernové v r. 1417 dostali za odměnu jako leno marku braniborskou a v r. 1525 získali pruské vévodství řádu německých rytířů, přeneslo se brzy toto jméno na jejich vévodství, které v r. 1701 povýšilo na království. Jako politická jednotka je Prusko sice mladší než Bavorsko, jako zdaleka největší stát mělo však v Německé říši nesorovnatelně větší význam. V 19. a raném 20. století bylo politické vedení Německa jednoznačně v pruských rukách. V době svého největšího rozsahu zahrnovalo celý sever a střed Německa. V době nacismu byly Prusko i Bavorsko zglajchšaltovány na správní celky Třetí říše. Prusko přestalo existovat jako státní útvar v r. 1947, kdy ho Spojenci formálně zrušili.

Od dob Fridricha II. Velikého, který byl králem v letech 1740–86, mělo Prusko k dispozici znamenité organizované a nejlépe vycvičené vojsko, největší armádu v Evropě. Militarizace provedená ve všech oblastech života plátí od té doby za významný pruský rys. Podřízení civilních principů vojenským podnitím vznikl přísně hierarchicky organizovaného úřednictva, jež bylo zavázáno k bezpodmínečné poslušnosti. Nelze tak úplně odmítnout tvrzení, že militarismus, který ve 20. století vrhl Německo i jeho sousedy do konečného utrpení, měl své hlavní kořeny v Prusku. V žádném případě to ale neznamena, že by se na něm Bavorsko a Rakousko podílely pouze pasivně. Jak Třetí říše, tak Německá demokratická republika předvedly pruský militarismus nejčistšího ražení.

rament upomíná také římskokatolická lidová zbožnost ve Starém Bavorsku, prostoupená nákladnou světskou pompou, jak je možno ji postihnout například při oslavách v průběhu roku. Potřeba smyslově uchopitelného výrazu věroučných obsahů, předmětných symbolů náboženství je zde nepřehlédnutelná. Pozdravy užívané v Bavorsku *Griab(d)igod* a *Prad(d)igod* (Pozdrav Pambu, spánembohem) lze vysvětlit jako stopy misijního působení irských mnichů. Četná místní jména poukazují na římské a předgermánské osídlení; mnoho jmen vodních toků je keltského původu. Hospodářské a kulturní styky s románskou částí Alp, s Itálií, Rakouskem a Čechami zanechaly nemsazatelné stopy. Na severu jim odpovídají kontakty se skandinávskými a baltskými sousedy, zejména se slovanským kulturním prostorem, o čemž svědčí mnohá místní jména i názvy vodních toků. Především v době absolutismu zde pak měla hluboký vliv francouzská kultura.

Německý jih, životní prostor Bavorů, je z valné části kopcovitá, hornatá až vysokohorská krajina, rozčleněná do menších prostorů, má venkovský a agrární charakter. Počasí se zde rychle střídá, řén přináší překvapivá vyjasnění. Obyvatelstvo má sklon k zachovávání tradic předků a jejich dalšímu rozvíjení. Vůči novotám se až do 20. století chovalo silně zdrženlivě. Z dialektologického hlediska zůstává německý jih až do dnešní doby značně rozrůzněný – alespoň v nejstarší a střední generaci. Typickou formou osídlení jsou vesnice, malé městy a venkovská města. Rozhodující náboženské a kulturní impulsy přicházely v minulosti od duchovních knížat a z klášterů. Pro území Bavorska a Švábska jsou charakteristické kostely s pestrou rokokovou výzdobou, jež potěší smysly, stejně jako kostelní věže zakončené cibulovitými báními. Podél silnic a cest stojí nesčíslné množství náboženských památek, křížků a božích muk (*Marterln*). Malé kapličky a jiná místa pro konání soukromých pobožností svědčí o zbožnosti lidu. Tím Bavorsko přislouží k velkému evropskému kulturnímu prostoru, jenž zahrnuje také všechny bývalé země rakousko-uherské monarchie, včetně Slezska a samozřejmě i Čech.

Zcela jinak vyhlíží krajina a atmosféra na severu, v životním prostoru „Prusů“, především v jejich centrální oblasti, marce bramborské. Do daleka se prostírající rovina s výřevostí a slatinami působí ve srovnání s jilem jednostranně a vyvolává dojem velkého prostoru. Klima je relativně stabilní, povětrnostní situace mnohem jednoznačnější než na jihu. Od reformace to byla většinou světská vrchnost, zčásti velkostatkáři, kdo určoval podobu země. Mimo města je k vidění relativně nenápadná architektura; demonstrační přepych schází, stejně tak i viditelná svědeckví o zbožnosti lidu, umístěná v krajině. Rozmanitost dohnoněmeckých nářečí se až na několik zbytků setřela; nanejvýš způsob, jakým se artikuluje standardní jazyk, představuje odlesk dříve rozšířené dolní němčiny, tzv. *Plattdeutsch*. Hlavní město Berlín

je reprezentativním světovým velkoměstem, naprosto jiným než „miliónová vesnice“, jak kdosi posměšně nazval Mnichov.

Nepřekvapuje, že tak rozdílným předpokladům odpovídají také rozdílné mentality. Kolik je klíšé, kolik je skutečnost při přidělování následujících vlastností? Do jaké míry je lze vysvětlit z dosud načrtnutých faktických datností?

O obyvatelích Bavorska se tvrdí, že se nechávají – ve srovnání s „Prusy“ – v daleko větší míře ovládat smysly a citem než rozumem. Objevují se pokusy, vyjádřit kontrast jihu/sever pomocí slovních párů jako například: emociózná/huť/racionální, veselý/vážný a věcný, srdec/hlava, měkký/tvrký a podobně. K jižní ležerní nenucenosti si mnozí dávají do protikladu korektní, a tudíž zdánlivě chladnou severní rezervovanost. Bavorák má pověst, že je hrubý, podivínský, místy i mazaný (*hinterfotzig*). Na Prusech se cení jejich civilizovaná upřímnost. Legendární jsou výmluvnost a pohotovost, to především u obyvatel Berlína.

Protikladům v mentalitě odpovídají rovněž různé výrazové formy. O Bavorcech se říká, že inklinují k přehánění a bombastičnosti. Opravdu milují hluché lidové zábavy, břešknou dechovou hudbu a mnohé atavisticky působící obyčejy. Oproti tomu u „Prusů“ převažuje cílená efektivnost a relativně civilizované rituály. Budeme-li chtít, můžeme tyto tendence sledovat dokonce v umělecké oblasti. Na katolickém jihu se rozvíjelo především výtvarné umění a hudba, v protestantských oblastech na severu a ve středním Německu zase literatura a filozofie. Hlavní proud německých duchovních dějin určují protestantismus a sekularizace. Vlivní filozofové jako Immanuel Kant nebo G. W. F. Hegel pláť a představitele racionality severu. Mysticko-teozoficky orientovanou filozofii katolického Starobavora Franze von Baadera (1765–1841), který navázal na myšlky a veškeré lidské myšlení nazíral jako participaci na vědomí Boha, zahrnoval Arthur Schopenhauer jako „příšer-příšer“ nemyšl“. Romány Theodora Fontana nebo Wilhelma Raabeho lze považovat proti románům Adalberta Stiftera či Ludwiga Thomy jako příklady literatury severoněmecké a jihoněmecké. Srovnání hudby Antona Brucknera a Johanna Sebastiana Bacha (i když každý z nich náleží do jiné epochy), ozřejmí protiklad mezi světy dvou forem: katolického jihu a protestantského severu. Slovy „katolický“ a „protestantský“ se přitom nemíní na prvním místě konfese; jedná se o dva různé základní přístupy. V obou sférách však bylo bezpochyby dosaženo vynikajících výsledků.

Bude sice nepřipustným zjednodušením, pro náš záměr však naprosto smysluplným, jestliže za celé Bavorsko zvolíme zástupně Horní Bavorsko, ležící blízko Alp, a hlavní město země Mnichov a za „Prusko“ stejným způsobem Braniborsko a Berlín. Ospravedlnitelný je tento zúžený pohled proto, že v 19. století se vztahy mezi obyvatelstvem Pruska a Bavorska omezova-

ly z valné části na to, že „Prusové“ jezdili na dovolenou do Horního Bavorska, anebo navštěvovali mnichovské pivní slavnosti (tzv. Oktoberfest). K tomu se ještě přidávalo nařčení pro alpinismus a bavorská lidová divadla, která často hostovala v Berlíně. Z takovýchto sporadických setkání vyrosla laicky přilhlá klíse, jež se utvrzovala díky nesčíslným karikaturám a vtipům, uveřejňovaným na počátku 20. století například v časopisech *Simplicissimus* nebo *Jugend*. Namyšlený Prusák, který si dělá legraci z bavorských mravů a způsobu života, přesto si ale kupuje kožené pumpky a kamzíci šlečku, a neotesaný Bavorák, jenž se v Berlíně chová trapně nevhodně a je neustále přitíhován, jak se pídí po vepřovém a pivu. Mnozí obyvatelé Bavorska vklouzli do vyběžené folkloristické role „ušlechtilého divocha“ s opravdovou ochotou, předvádějí se „Prusům“ jako děti přírody, které tráví čas tím, že jódlují, při tanci vyskakují a pleskají se po patách a kolennou, v noci lezou oknem za dvěčaty, rádi se perou a k tomu všemu popíjejí obrovské množství piva z litrových džbánek. Tímto způsobem naplnili předvádějíci se Bavoři daný stereotyp, upevnili jej navenek i dovnitř – a dokonce si ho užívali.

Bavoři, kteří se přestěhují na sever, se většínou svému novému okolí rychle přizpůsobí, podíří se místním zvyklostem. Nenuší, nezahajují změnami do navykého způsobu života. Proto v severním Německu neexistuje pojem, který by odpovídal starobavorskému *Zuagroasten*, jenž označuje přistěhovalecte ze severu nebo východu.

Pro mnoho Němců ze severního Německa má jižní Německo velkou přitažlivost. Říká se, že Bavorsko se stalo vnitroněmeckou „přistěhovaleckou zemí č. 1“. Nemálo pravověrných Bavorů trpí tím, že jejich jazyk – bavorská němčina s desítkami dialektů – se čím dál víc stává „jazykem menšiny“, zatímco do popředí se dostává údajně lepší němčina severní provenience. Tato proměna jazyka je podmíněna rozmanitými faktory, primární roli při tom hrají zřejmě média.

Přelhrnou k tomuto vývoji bylo ubytování evakuovaných obyvatel ze severoněmeckých průmyslových aglomerací během 2. světové války. Hans Ehard, předseda první bavorské vlády (1946–54), si dovolil vyjádřit „xenofobní obranný reflex“, který je bezpochyby latentně přítomný i v současnosti: „Existuje jistý druh lidí, které označujeme jako Prusy, s nimiž si jihoněmecký člověk prostě nerozumí.“ Dnes, o půl století později, by se nikdo neodvážil vyslovit to veřejně tak přímo, ačkoli mnoho Bavorů je stejného názoru. Jak by se jinak dalo vysvětlit, že slovo *Prusák* (*Breiss*) dodnes přetrvává jako běžná nadávka, která nevyimela s koncem Pruska? Jako pandán k citovanému *svinskému Bavoráckovi* (*Saubaien*) existuje zesilující *svinský Prusák* (*Saubreiss*), *Bayrisch-österreichisches Schimpfuörterbuch* (Bavorsko-rakouský slovník nadávek) Reinholda Amana (1973) uvádí další neméně urážlivé výrazy jako „*Breiss-schädler*, *hammel*, *sau*, *matz* (prusácká palice, svině, kuf-

va, prusácký beran), a kolektivum *Breissn-Gesindel* (prusácký ksindl), což lze vyjádřit i synonymním *Breissrgschwertl*. Vynadáno do *Prusáků* může dostat i ten, kdo ze severního Německa nepochází. Když se jednou prodávačka na známém mnichovském tržišti *Viktualienmarkt* rozcílovala, že Japonec ohmátává vystavené ovoce, křikla na něho: „Tak už to konečně kup, nebo zmiz, ty *Prusáku* jeden japonskej!“ Pokud by někdo požadoval důkaz, že výraz *Prusák* (*Breiss*) je skutečnou nadávkou, to jest, že se zcela osamostatnil od pojšák (*Breiss*) je skutečnou nadávkou, zde ho má. Dotěrně vlezle chommu „Prus = člověk ze severního Německa“, zde ho má. Dotěrně vlezle chování lze vytknout jako „pruské“ (*preußenhaft*). Kdo je výmlhvnější, pohotovější než jeho partner při rozhovoru, má „pruskou hubu“ (*Breissnfoztzn*), a je tímto výrazem, pars pro toto, jako člověk diskvalifikován. Kdo se chová jako *Prusák*, ač je třeba ryzí Bavor, neumikne odsudku, že je „Prusák smyšlením“ (*Gesinnungs-Breiss*).

Kořen takových slovních urážek možná spočívá v malém bavorském sebevědomí. Bavoři pak vnímají setkání s Němci z jiných oblastí jako útok na vlastní bavorskou identitu. Vymezením se vůči „Prusům“ – praktickým přinejmenším verbálně – se pokoušejí ujistit o vlastní identitě. Na obranu jejich citů je ovšem nutno dodat: Navzdory veškeré verbálně projevované animozitě vědí Bavoři velmi dobře, že většina Němců ze severu jsou všechno možné, jen ne *Prusáci* v negativním smyslu slova. Vyjadřuje to například text jedné autonálepky, která se objevila před mnoha lety: *It is nice / to be a Breiss. / It's much higher / to be a Bajer*.

Stejně jako dříve představují i nyní „Bavor“ a „Prus“ nezastupitelné stereotypy v neustále nových výpěch a anekdotách, duchaplných i naprosto banálních. Jestliže se vyprávějí v severním Německu, je tím nešikovným, hloupým a poškozujícím s jistotou Bavorák, v Bavorsku je to naopak Prusák. Vždyt i originální knizečka Ludwiga Merkloho se jmenuje *Breissn dratzn* (Draždit Prusáky). Dělá si legraci ze čtenářů neuměřitých bavorsky tím, že jim slova vysvětluje úmyslně špatně. Pokračuje tak v tradici starých žertů, jako například, že se Prusák v horách vyzve, aby šel hledat kamzíci hnízda s čerstvě snesenými kamzíci vejci. Většinou jde o nevinné žerty na účet určité národní skupiny, srovnatelné s vtipy o Švýcarech, východních Fricsech nebo Rakusanech.

Takové nevinné žertky jsou ovšem překonávány jinými, trapně nechtutými. Nálepka na autě *Brzdím i kvůli Prusům* obměňuje text, který si dožadují na auto lepší ochránci zvířat (*Brzdím i kvůli zvířatům*). V parodii se tu zlomyslně podsuovává názor, že by vlastně bylo samozřejmě „Prusáky“ přejít. Ještě drsnější je čtyřvejší: *Heid auf d'Nacht / wern Breissn geschlachh. / Wer a Breissfleisch mog, / Komm kemma de Dog*. (Dnes večer bude prusáka zabíjčka. Kdo rád pruské maso, ať si přijde v příštích dnech.) Zní to jako pozvánka na zabíjčku, prasaty jsou však míněni „Prusové“, jasná narážka na

běžné nadávky *swinsky Prusák, pruské svine*. Drastičky nechutný návrh, jak se zbavit těch, kteří jsou vnímáni jako obtížní vetřelci, připomíná nejen hrubost, jež před 100 lety v novinách *Das Bayerische Vaterland* (Bavorská vlast) uveřejňoval jistý Johann Baptist Sigel (o němž se v jedné karikatuře z r. 1901 píše: „Dr. Sigel se jmenuje, Zidy a Prusy se láduje“), nýbrž se také velmi podobá antisemitským štvavicím nacistů.

Neurčitá, stereotypní animozita vůči „Prusům“ přetrvává tedy v Bavorsku dodnes, především jako humoristické klíše. Vágní obraz nepřítelů „Prusa“ se objevuje vylučně verbálně, v tom se zásadně odlišuje od nepřátelství vůči cizincům, které se projevuje i činy. Zastánci jednotného německého jazyka, jenž by se orientoval na severoněmecký úzus, nechápu tvrdosť jazyka, s nímž mnozí obyvatelé Bavorska lpí na svém domácím idiomu – na bavorských dialektech a z nich vyplývajících zvláštnostech ve spisovném standardu. Na Bavorsko, kde opravdu v mnohém ohledu „hodiny ukazují jiný čas“, se tak nemálo „Prusů“ dívá s rozpaky. Mnozí dokonce Bavorý podezírají, že jsou separatisté. Zdá se, že se úplně nezapomnělo, že Bavorsko bylo v r. 1949 jedinou spolkovou zemí, která nesouhlasila s bonnskou ústavou (něm. Grundgesetz). Již v 19. století odmítlo říšskou ústavu, zakotvující pruské dědičné císařství. Mnohým zůstává nepochopitelné, jak to, že vedle CDU existuje samostatná bavorská sesterská strana, CSU. V prvním Spolkovém parlamentu (1949–53) měla tzv. Bavorská strana (Bayernpartei), dnes prakticky bezvýznamná, ještě 17 mandátů. Na severu s údivem zjišťují, že ve spolkové zemi Bavorsko má dodnes rozhodující slovo *jedna* národní skupina, totiž Starobavori. Díky své starobavorské prohanosti si politikové získávali vážnost a obdiv, díky ní však také naráželi na ostrou kritiku a odmítnutí. Ukázkovým příkladem je bývalý spolkový ministr obrany, kandidát CSU na místo spolkového kancléře a předseda bavorské vlády Franz Josef Strauß.

Od pádu železné opony a začlenění NDR do Spolkové republiky existuje nový dichotomický pojmový pár: *Ossi* – *Wessi*. Projevují se snad Němci ze starých spolkových zemí, včetně Bavorska, jako „Prusové“ dnešní doby? Neudělali po „obratu“ (1989/90) mnozí západní Němci gesta, která jsou nechalvalně známá jako „typicky pruská“? A nahradí Němci z nových spolkových zemí – jež dokonce všechny patřily k bývalému Prusku – Bavorý, kteří se v dějinách vždy cítili být ovládaní, využívání, přelstivání „Prusy“? Četné vtipy o „Ossis“ a „Wessis“, které už dávno předstihly ty o Bavorrech a „Prusech“, ukazují tímto směrem.

Ludwig Zehner

„Povolaly se pracovní síly, ale přišli lidé“: Turci v Německu

Tuto kritickou větu adresoval nám Němcům už před časem švýcarský spisovatel Max Frisch. Přišli lidé: Získání při naboru ve své vlasti, přišli do velkoplé *Almanye* (*Almanya* = turecký název Německa), země hospodářského zátraku, strádající nedostatkem pracovních sil, která poté, co Walter Ulbricht ucpal poslední štrbiny v německo-německé zdi, přijala v letech 1961–73 z Turecka 740 000 pracovních sil.

Dnes žije ve Spolkové republice 2,1 milionu Turků. Mezi 7,4 miliony cizinců žijících v Německu tvoří se svými 28,6 % největší skupinu neněmeckého obyvatelstva. Mnoho tureckých rodin žije v Německu již v druhé a třetí generaci. Z Turků žijících v Německu, kterým není 18 let, se jich zde narodilo tři čtvrtiny. Vlast svých rodičů a prarodičů znají už pouze z pobytů o dovolené.

Přesto s nimi německé zákonodárství nakládá, jako by šlo o turisty. Koncem roku 1996 mělo pouze 519 000 Turků žijících v Německu oprávnění k pobytu a tedy jistotu, že mají právo zůstat, 534 000 mělo povolení k omezenému pobytu a 217 000 dokonce jen povolení k časově omezenému pobytu. Odpírání práva, zakotvené v paragrafech, znamená pro dvanáctinu obyvatelstva bez německého pasu občanské a právní minimum.

Už dlouho nelze mluvit o časově omezeném stěhování za práci. Osmatřicetiletá historie stěhování Turků do Spolkové republiky se spíše jeví, poměřováno střízlivými zájmy německého hospodářství, jako věrný obraz konjunkturního kyvadla.

V době plné zaměstnanosti, v níž se počítalo s velkou poptávkou po nekvalifikovaných pracovních silách, dorazili v listopadu 1961 do Německa první turečtí zaměstnanci, kteří předtím prošli přísným výběrovým řízením. Přijeli, aby si trochu vydělali, něco uspořili a pak se vrátili. Své rodiny nechali doma. Bydleti levně a žili skromně, aby rodinám doma mohli poslat co nejvíce. Ještě po letech zpívali ve svých písních o chladu Německa a Němců. Německá strana je utvřovala v jejich názoru. Nic to nedokládá lépe než výraz *Gastarbeiter*. Omezení pracovního povolení na dobu maximálně dvou let dávalo jasně najevo, že trvalé zaměstnání je nežádoucí. Platil tzv. rotační princip, podle něhož měli být zahraniční dělníci po vypršení svého pracovního povolení nahrazeni jinými uchazeči. Takový postup se ale velmi brzy ukázal jako nepraktický a příliš nákladný. V pravidelných intervalech museli být zaučováni noví zaměstnanci, nemluve už vůbec o jazykových problémech. Již v r. 1962 byl rotační princip de facto odstraněn, v neposlední řadě na naléhání svazů zaměstnavatelů. Turci tedy směli zůstat, s vlastní zabitou v zavazadle.